



# Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

## Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

**Danskernes Historie Online** er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

### Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

### Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

### Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

L. Bobé:

Christian Wernicke.

1902.

# Christian Wernicke.

Af

Louis Bobé.

**Særtryk af Personalhistorisk Tidsskrift,  
Fjerde Række, V. Bind.**



**Kjøbenhavn.**

Det Hoffensbergske Etabl.

1902.

Den tyske Digter og danske Statsmand Christian Wernicke<sup>1)</sup> blev født i Elbing i Vestpreussen i Slutningen af Januar 1661. Hans Fader, der beklædte Embedet som „Stadtsekretär“, var i en ung Alder udvandret fra sin Hjemstavn Sachsen og havde først taget Ophold i Thorn, men bosatte sig senere i Elbing, hvor han 1647 holdt Bryllup med Cordula Smyth of Cuedley, der nedstammede fra en gammel engelsk Slægt, som havde vundet Borgerret i Elbing og tilligemed andre for største Delen adelige Landsmænd grundlagt en Handelskoloni i denne By. 1667 blev Christian optaget som Elev i sin Fødebys lærde Skole,

---

<sup>1)</sup> Af trykte Kilder ere benyttede Allg. Deutsche Biographie, Dr. L. Neubaur, Jugendgedichte von Christian Wernicke, Königsberg, 1888, Julius Elias, Christian Wernicke, München 1888 og Zeitschrift für deutsches Alterthum, 33 Bind, 1889. Materialet til Oplysning om Wernickes Forhold til Danmark var til Dels samlet før disse Arbejder fremkom, — især fra Wernickes diplomatiske Relationer i Rigsarkivet.

der ved sine dygtige Lærerkæfter paa hin Tid stod i høj Anseelse. I sit attende Aar mistede den begavede Dreng sin Fader, men sendtes paa sine Slægtnings Bekostning til Gymnasiet i Thorn, der gjaldt for at være en god akademisk Forskole; herfra dimitteredes den syttenaarige Yngling til Universitetet, og allerede her traadte Wernickes digteriske Begavelse frem. I Aaret 1678 bleve hans første Poesier, et tysk „Lob-Gedicht über die gnadenvolle Geburt Christi“ og en latinsk Elegi over en kvindelig Slægtnings Død, trykte i Elbing.

Der savnes Oplysninger om hans første Studentertid. I Slutningen af Firserne og i Begyndelsen af Halvfemserne studerede han ved Universitetet i Kiel. Den betydeligste Lærer ved denne unge Højskole var Professor Daniel Georg Morhof, som underviste Wernicke i tre samfulde Aar og fik en gennemgribende Indflydelse paa hele hans aandelige Udvikling. Morhof var en af sin Tids berømteste Lærde, et Mønster paa tysk Grundighed og Flid, der med en forbavsende Alsidighed bevægede sig paa de forskjelligste videnskabelige Omraader. Han holdt paa samme Tid Forelæsninger over de klassiske Sprog, Literatur, Filosofi, Jura, Historie, Fysik og Mathematik, og er Forfatter til en efter stor Maalestok anlagt Verdenslitteraturhistorie. Desuden har Morhof opnaaet en Navnkundighed af tvivlsom Værd som en overordentlig produktiv Lejlighedsdigter, der i langtrukne, idéfattige og strængt skolede Poesier har besunget et Utal af notable Fødsler, Bryllupper og Dødsfald. Hans grundige Kundskab i de moderne Sprog kom hans Discipel til megen Nytte, idet Wernicke gennem ham lærte Englands og Frankrigs rige Literatur at kjende, der for de fleste var en lukket Bog. Hver Gang Wernicke i sit senere Liv nævner sin Lærers Navn er han opfyldt af Ros og Beundring for Morhofs store Viden og udmærkede Personlighed.

Det synes som om denne har givet Anledning til at Wernicke kom i Berøring med den rantzau'ske Familie, hvis Overhoved, Grev Ditlev Rantzau til Breitenburg, stod i et vist Venskabsforhold til Morhof. Ditlev var Søn af den første, 1663 afdøde, Rigs greve Christian Rantzau, der havde kastet saa megen

Glans over sin gamle Slægt. Ved sit Venskab med Gyldenløve og sit Svogerskab til den første Greve af Langeland, Frederik Ahlefeldt, Rigets Storkansler og Statholder i Hertugdømmerne, kom Ditlev i et nøje Forhold til Danmark. Som Hertugen af Gottorps forbitrede Modstander testamenterede han for det Tilfælde, at han ikke skulde efterlade mandlige Efterkommere, Grevskabet Rantzau til Kongen af Danmark og blev efter Ahlefeldts Død Statholder i Hertugdømmerne. I sit lille Rige optraadte han med fyrstelig Pragt, drog Kunstnere og Lærde til sit Hof og beskyttede Kunst og Videnskab. Grev Ditlev havde 1664 ægtet den nittenaarige Catharina Hedevig Brockdorff, en af sin Tids lærdeste Damer, der desuden berømmes meget for sin Skjønhed og Elskværdighed. Hun læste Seneka, Plutark, Juvenal, Horats og de bedste engelske og franske Forfattere i Originalsproget, var bibelfast og særdeles kyndig i Historie, Geografi og Astronomi og interesserede sig levende for tysk Litteratur<sup>1)</sup>. Det er hende, som Wernicke under Navnet „Amaryllis“ har fejret i sine første Epigrammer („Überschriften“). Efter alt at dømme har han staaet Grevinden nær, og der er ikke Tvivl om, at hun, der førte lærde Korrespondancer med Datidens Videnskabsmænd og drog fremragende Begavelser til sit Hof, har interesseret sig for den unge, fremadstræbende Mand, der i flere Aar stod i nøje Forhold til den rantzauske Familie. Det kan ikke oplyses, hvorvidt Wernicke har været Privatsekretær eller Forelæser hos Grevinden, eller maaske har beklædt Embedet som Opdrager for Grevens Børn. De Aar han tilbragte paa det stille, idylliske Drage, Grev Ditlevs Sommerresidens, hørte til de lykkeligste i hans Liv. I Kiel havde Wernicke begyndt sin Virksomhed som Epigramforfatter, men disse første Forsøg forblev upaaagtede, og han fortæller selv, at de vilde være blevne glemte, hvis ikke Catharina Hedvig havde faaet Øje paa dem og fundet „synderlig Fornøjelse“ ved dem. Hun opmuntrede ham til fortsat digterisk Virksomhed og søgte selv i Bibelen og Verdenshistorien Æmner, som han skulde klæde i

<sup>1)</sup> Arkivet paa Breitenburg, Brevsamling, Portræt.

poetiske Tanker. De sparsomme og vage Efterretninger om hans Liv i den rantzauske Familie ere hentede fra hans senere digteriske Produktion<sup>1)</sup>.

Hvorlænge Wernicke levede i sin Velynders Hus er ikke bekjendt, men herfra gik hans Vej vistnok i Slutningen af Firsene ud i Verden. Sine Vandreaar tilbragte han i Frankrig, England og Holland. Efter at have taget Afsked med Tyskland begav han sig til Paris, hvor han under et treaarigt Ophold lærte Byen og Folket grundig at kjende og skaffede sig Vaaben i Hænde til sine senere Angreb paa Hulheden og Tomheden i Frankrigs fornemme Verden. Han lærte Nationens Fortrin og Fejl at kjende, saaledes at han i sin Satire stod upartisk overfor Tysklands gamle Arvefjende. Han stiftede her Bekjendtskab med Molières og Regniers Skrifter, men følte sig dog mest paavirket af Boileau, der fik en stor Indflydelse paa hans Aandsretning og Smag. Han fremhæver som et af Fortrinene ved den franske Poesi, den „mandige Sanselighed“, der gennemgløder den, men spotter tillige over den galante Lyrik, der „vel skænker Øret noget, men Hjærtet intet“. Han harmes over Franskmandens Haan og Ringeagt overfor tysk Sprog og Aandsliv. Som Holberg senere i Jean de France har satiriseret over Folk, der i en altfor ung Alder sendes paa Rejser, og i fremmede Lande kun har tilegnet sig Daarskaber, spotter han over sin Nations Hang til Efterabelse af franske Skikke i et Epigram:

Der Jeck war ausser Lands des Vaterlandes Schande,  
Und frembder Länder Schimpf in seinem Vaterlande.

I Begyndelsen af Halvfemserne drog Wernicke over Holland til England. Maaske har Moderens Slægtninge her hjulpet den fremmede i de for ham saa nye og ukjendte Forhold og indført ham i indflydelsesrige Kredse. „Jeg har flakket rundt i Verden for at lære en Smule af dens Intriger at kjende,“ skriver Wernicke senere til Christian V., og han har sikkert levet i London som en Slags politisk Æventyrer, der uden at beklæde noget fast Embede vidste at skaffe sig fremragende og fornemme Forbindelser og gennem disse at lære det engelske Hofs Politik at

<sup>1)</sup> Schlesw. holst. Prov. Ber., 1825, 358, 521; 1826, 186.

kjende. Da han i Aaret 1697 var til Stede ved Fredskongressen i Ryswijk, gjør han den engelske Minister sin Opvartning og erfarer af ham, at Kong Vilhelm III „ikke har nogen ilde Mening om ham“. Ved sit senere Møde i Hamborg med den der-værende brittiske Gesandt omtaler han det allerede i London stiftede Fortrolighedsforhold mellem begge. Støttet til disse høje Velyndere levede Wernicke indtil 1696 i London dels som Iagt-tager, men til Tider ogsaa som diplomatisk Agent, medens han bevarede Forbindelsen med sine Velyndere i Danmark, Grev Rantzau og dennes Venner, der interesserede sig for Wernicke. Et af de tidligste Aktstykker fra Wernickes Haand, der findes, er et Brev til Geheimeraad Thomas Balthasar v. Jessen dateret Drage (Friedrichsruhe) d. 11. Nov. 1697<sup>1)</sup>. Han beretter deri, at Grev Ditlev er død, og at den unge Greve er saa velforsynet med gode Tjenere, at han ikke har Brug for Wernickes Tjeneste. Han har dog tilbudt Wernicke et Asyl hos sig indtil en fast Stilling aabner sig for ham. Det synes som om han fra London af har ført en diplomatisk Brevvexling med den danske Regering, som imidlertid blev opdaget og havde til Følge, at Wernicke maatte rømme Landet. Han siger selv senere, at „hans Kompas blev forrykket her“, og formodentlig kan hans unægtelig noget lyssky Virksomhed heller ikke bestaa for nogen stræng Kritik. Hans literære Avindsmænd, der i deres Stridsskrifter ikke nøjedes med at angribe hans Produktion, men ogsaa overdængede hans personlige Rygte med de laveste, løgnagtige Beskyldninger, sigter i deres Polemik mod ham til hans Deltagelse i S sammensværgelsen mod Kong Vilhelm af Englands Liv 1696 og gjøre gjældende, at han har gjort sig skyldig i „farlige Machinationer“.

De engelske Arkiver indeholder, saavidt vides, ikke noget om, at W. har været skyldig i en saadan Forsyndelse, ligesaa lidt som hans senere Liv bestyrker denne Formodning. Wernickes Haab stod nu til Danmark, hvorhen han begav sig i Paasken 1696. Han opholdt sig her til Juletid, stadig i Virksomhed for at opnaa den saalænge attraaede Ansættelse i dansk Stats-

---

<sup>1)</sup> Rigsarkivet.



tjeneste. Først henvendte han sig til Storkantsler Reventlow<sup>1)</sup>, ism „gamle Velynder“, hvem Wernicke i sine Breve omtaler som „en af de mest højsindede og oprigtige Stormænd ved det danske Hof“. Denne modtog Wernicke med Interesse og Velvillie, men henviste ham iøvrigt til Jessen, der bedre var i Stand til at udrette noget for ham. Da hans fortsatte Anstrængelser viste sig frugtesløse og hans Pengemidler næsten vare opbrugte, vovede han i Juni Maaned personlig at nærme sig Kongen. Medens han tidligere havde fremlagt „ligesaa kuriøse som nyttige Aktstykker“, der repræsenterede Udbyttet af hans Virksomhed i London, for Ministrene, vilde han nu forelægge Kongen et særlig vigtigt og mærkværdigt Skrift, hvoraf han ventede sig stor Virkning. I England var han bleven bekjendt med en Diplomat ved Navn Meadowe, der var falden i Unaade ved Hoffet og som nu søgte at udøve et Tryk paa Regeringen, idet han udarbejdede en Traktat, hvori han kritisk og historisk søgte at bevise, at Englændernes Krav paa Enehæredømmet til Søs vare uberettigede, forsaavidt de forlangte, at andre Nationer skulde sænke Flaget først for deres Skibe. Inden Meadowe gav Skriftet i Trykken, lod han det under Haanden forelægge Statssekretæren Shrewsbury, der efter at have gjort sig bekjendt med dets Indhold, afæskede Meadowe Forsikringen om, at han ikke vilde offentliggjøre Afhandlingen og denne fik som „Diskretion“ en Haandpenge paa 2000 Pund samt Embede og Titel. Alligevel laante han Wernicke Skriftet til Gjennemlæsning, og denne tog i største Skyndsomhed en Afskrift deraf, som senere kunde blive ham til Nytte<sup>2)</sup>. Wernicke oversatte Skriftet paa Fransk og overrakte Kongen det. Som Undskyldning for sin Indiskretion anfører han, at den engelske Regering havde givet ham en ilde Medfart, og at han derfor ikke skyldte den noget Hensyn. Han tilføjer naivt i sit Forsvar: „Hvorfor skulde det ikke være tilladt mig at benytte alle Veje, der staaer mig aabne for underdanigst at anbefale mig til Eders Majestæt.“ Han nærede det Haab, at

<sup>1)</sup> Breve til C. Reventlow 1696, 24. Dec., 1697, 10. Apr., 17. Aug., til Th. B. v. Jessen, 1696, 21. Aug.

<sup>2)</sup> Jvfr. Elias' Fremstilling i hans førnævnte Skrift.

Kongen vilde drage Nytte af Skriftet, ved at kræve Ærbødighed af Holland overfor det danske Flag, og hvad Danmarks Forhold til England angik, at benytte sig af sin Ret til at nægte Britten den første Flagsalut, da han ligesaa godt som Oranieren bar Kongekronen.

I flere Uger var Wernicke i spændende Uvished, indtil han endelig i August erfarede, at man ikke kunde bruge ham i Stats-tjenesten, da det engelske Hof var ham ildesindet. I Hast forfattede han et Forsvarsskrift, der skildrede hans Virksomhed i London og overrakte Reventlow og Jessen det. Omsider syntes der at aabne sig en Udvej for ham. Man tænkte paa at benytte ham som Resident i Polen i Anledning af August den II.s Kongevalg. Missionen kom dog ikke i Stand, og Wernicke var nu berøvet det sidste Haab. Han nedstemmede sine Fordringer, indtil han tilsidst kun tryglede om „en lille Understøttelse i Penge“. Omsider rystede han Støvet af sine Fødder, da alt glippede for ham og satte Kursen til Hamborg. Her fik han kort efter sin Ankomst Gehejmerraad C. S. v. Plessen i Tale, der var paa Gjennemrejse til København, og forsikrede ham om sin Uskyldighed. Sin ufrivillige Lediggang benyttede Wernicke til at samle og sigte sine Poesier, og 1697 udkom i Hamborg hans „Überschrieffte oder Epigrammata in kurtzen Satyren, kurtzen Lob Reden und kurtzen Sitten Lehren bestehend“. En tung Stemning hviler over den lille Bog. Betegnende er følgende lille Epigram:

„Wer sich verlässt auf Erdengötter, wer ihrem holden Lächeln traut,  
Und viel auf Mienen hält, der schaut in dem Kalender nach dem Wetter.“

For at bringe sig i Erindring hos sine Velyndere i Danmark sender han Reventlow og Jessen sin Digtsamling, hvori han med en fintdannet Verdensmands Overlegenhed og et skuffet og tilsidesat Menneskes Bitterhed mesterlig revser sin Tids Latterligheder og Svagheder, og vedlægger et tredje Exemplar til Kongen. Imidlertid lykkedes det ham at vække Ulrik Frederik Gyldenløves Interesse for sig ved et Par Lejlighedsdigte, der forherligede dennes Hus. Foreløbig blev det dog Grev Rantzau, der hjalp ham ud af den øjeblikkelige Forlegenhed. Han ledsagede denne

til Kongressen i Ryswijk, hvor han fornyede Bekjendtskabet med Plessen og knyttede nye Forbindelser med fremmede Diplomater. Fra Haag vendte han med Rantzau hjem til Drage, hvor han, som ovenfor nævnt, en kort Tid levede af Grevens Naade. Atter tilbragte Wernicke to Aar i Hamborg, sysselsat med literær Beskæftigelse, stadig kæmpende for Livets Underhold.

Ved Efterretningen om Christian V.s Død ilede han tilbage til København for at forny sine Bønner. Reventlow, da Storkantsler, kunde end ikke nu skaffe Wernicke et Embede, men synes ved denne Lejlighed at have overdraget den utrættelige Supplikant at skrive politiske Beretninger fra Hamborg, for hvilke han fik en Godtgjørelse. Han vendte mere beroliget tilbage og var nu beskæftiget med at iagttage Stormagternes politiske Stilling før den store nordiske Krigs Udbrud. Da Embedet som Resident i Hamborg blev ledigt, ansøgte Wernicke om denne Post og forsikrede, at han vilde bevise Hoffet, at han ikke var uværdig til Kongens Gunst, „da han jo dog havde et *dansk* Hjerte.“ Skjønt de fremmede Ministre talte hans Sag, opnaaede han dog heller ikke denne Gang at sé sit Livs Ønske opfyldt. Kort efter kom Markgreven af Kulmbach gennem Hamborg og tilbød ham paa den brandenborgske Residents Anbefaling en Post som Raad og fyrstelig Husintendant. Wernicke afslog Tilbudet, da Jessen imidlertid havde lovet ham Stillingen som Resident i Wien. Dette Løfte blev dog ikke indfriet, og Wernicke tog nu til Takke med Posten som Privatsekretær hos Ulrik Frederik Gyldenløve, der efter Kong Christians Død havde bosat sig i Hamborg, hvor han levede som Privatmand<sup>1</sup>).

Sine ledige Timer anvendte Wernicke til fortsat literær Beskæftigelse. 1704 udkom en forøget og forbedret Udgave af hans Epigrammer. Heri angriber han med skarp Vid og bidende Spot den schlesiske Digterskole, hvis Førere Hoffmannswaldau og Lohenstein i deres talentløse Efterligninger af de italienske Digteres Svulst ved et kunstlet Sprog, fremtvungen Pathos og smagløse Overdrivelser søgte at erstatte deres Mangel paa Følelse

---

<sup>1</sup>) Tyske Kancellis Supplikprotokol 1706, 920 (Statsarkivet i Slesvig).

og Fantasi. Med disse Epigrammer, der altid vil bevare en fremragende Plads i den tyske Literaturs Historie og som mægtig bidrog til Forbedringen af Smagen, aabnede Wernicke den første Polemik i den tyske Literatur. To obskure Hamborger Poeter<sup>1)</sup>, slaviske Efterlignere af Lohenstein, troede, at Satiren var møntet paa dem. Kort efter angreb den ene af dem, ved Navn Postel, „Tempelskjænderen“ i et uvittigt og tarveligt Digt, hvori han sammenligner Lohenstein med en død Løve, der haanes af en Hare. Wernicke svarede med en stærkt polemiserende Digtning, hvori han spotter Postel som den tarveligste og aandløseste Rimsmed. Postels Ven Hunold, Forfatter af flere frivole Bou-doirromaner, tog til Gjenmæle i to kort efter hinanden følgende Stridsskrifter, i hvilke han søgte at gjøre Wernicke latterlig, angreb dennes Privatliv og overdængede ham med de mest ærekrænkende Beskyldninger. Fra en literær Fejde gik Striden over til et bittert personligt Had. Heller ikke Wernicke benyttede i denne Kamp de nobleste Vaaben. Omsider trak alle tre Modstandere sig med liden Ære ud af Kampen.

Denne Polemik havde dog ingen skadelig Indflydelse paa Wernickes Stilling i Hamborg. Støttet til sit fortrolige Forhold til Gyldenløve og den engelske Resident Cresset, færdedes han stadig i de fornemste Kredse, hvor han var en yndet og velsét Gjæst. Han var tvungen til at leve fra Haanden i Munden, ofte trykket af Pengemangel og trange Kaar.

Atter og atter finde vi ham som Ansøger til dette eller hint Embede, saaledes attraaede han Posten som Inspektør ved det ridderlige Akademi, en Stilling, i hvilken han sikkert vilde have gjort Fyldest. Han har uden Tvivl gentagne Gange været i København for at fortsætte sine Bestræbelser. Langt om længe kronedes disse omsider med Held, idet han den 26. Marts 1708 udnævntes til Kancelliraad og Resident ved det franske Hof<sup>2)</sup>. Hans Livs inderligste Ønske var nu bleven opfyldt, da han, der allerede havde naaet Livets Middagshøjde, ombyttede sin om-

<sup>1)</sup> F. Wehl, Hamburgs Literaturleben 183 ff.

<sup>2)</sup> Geh. Registratur 1708, 243.

flakkende Existens med en fast og betrygget Stilling. Efter en besværlig Rejse ankom han Nytaarsaften til sit Bestemmelssessted.

Danmark stod den Gang paa en spændt Fod med Frankrig. Frederik IV havde ved den med Kejseren 1701 sluttede defensive Alliance stillet et Hjelpekorps paa 8000 Mand til hans Raadighed, der under Prins Eugens Overbefaling kæmpede med Hæder ved Ramellies og Höchstädt. Efter at den danske Gesandt Meyerchrone 1706 med Ludvig XIV.s Unaade havde forladt Paris, vilde Danmark ikke mere sende en Ambassadeur, men kun en Chargé d'affaires til det franske Hof. Ludvig XIV tillagde den danske Stat saa ringe Betydning, at han nægtede Frederik IV Titlen af Majestæt. I Wernickes Instrux paalagdes det denne at bringe det svævende Titelspørgsmaal i Orden, at aflægge sanddru og paalidelige Beretninger om alle Begivenhederne ved Hoffet, at fremme Danmarks Handel og Skibsfart og beskytte dets Undersaatter i Frankrig.

I Januar 1709 havde Wernicke sin første Avdiens hos Ludvig XIV. Hans første Underhandling vedrørte Monarkernes Korrespondance og Titulatur, men den førte ikke til noget Resultat. Naar Ludvig XIV i sine Skrivelser tiltalte Kongen af Danmark med „Vous“, medens han selv modtog Titlen „Serenité“, mente han, at Frankrig i umindelige Tider havde nydt denne Forretighed og allermindst under de nuværende Omstændigheder vilde give Afkald derpaa.

Paa samme Tid gjentog sig de franske Skibes Røverier i danske Farvande, og det lykkedes Wernicke at faa udvirket en Befaling fra Regeringen til alle Skibsførere, om for Fremtiden at lade den danske Konges Undersaatter i Fred paa Havet. Med største Pligtiver fremmede han denne Sag og fik af den franske Premierminister Torcy det Skudsmaal, at han var den mest „pressante“ Embedsmand, han kjendte.

Efter de store Nederlag ved Rhinen og i Nederlandene stræbte Ludvig XIV efter Fred, men Underhandlingerne førte ikke til Maalet. Han ønskede en Mægler mellem sig og de Allierede og havde udset sig Kongen af Danmark til at overtage

denne Rolle. Frederik IV vilde dog ikke gaa ind herpaa, med mindre de Allierede anmodede ham om hans Mægling, hvorved, som Hoyer siger, „det rette Tempo“ blev forsømt. Frankrig gik et Skridt videre ved at tilbyde Danmark en defensiv Alliance, naar Frederik IV vilde kalde sine Hjælpetropper hjem fra Nederlandene. Den franske Stat var villig til at sende en Ambassadeur til Danmark og forhandlede om Sagen. Den danske Regerings Langsomhed og pinlig strænge Krav til Formaliteternes Opfyldelse trak idelig Sagen ud, indtil Sejren atter fulgte Ludvig XIV.s Faner. Frankrig forenede sig med Sverig, og Freden med de Allierede kom i Stand 1713 uden Danmarks Mægling.

Aaret 1711 bragte store Forandringer i Evropas Politik. Dronning Anna overlod Torierne Regimentet, hvilket paaskyndte Krigens Afslutning. I April døde Kejser Josef, og Karl besteg Tronen. Forbindelsen mellem det habsburgske Monarki og Kongeriget Spanien vakte Betænkelighed hos den engelske Regering, der begyndte at nærme sig Frankrig og indlede hemmelige Forhandlinger med sin gamle Fjende. Wernicke fik Nys herom og underrettede ufortøvet sin Regering derom, der strax drog Nytte af den vigtige Nyhed, ved at meddele sine Gesandter i London, Wien og Haag en Afskrift af Wernickes Beretning. Dette skete saa hastigt, at selv den kejserlige Gesandt i London den Gang endnu var i fuldstændig Uvidenhed om disse hemmelige Forhandlinger. Den danske Stat bevidnede Wernicke sin store Tilfredshed og opfordrede ham ogsaa for Fremtiden til at være vagtsom.

Imidlertid rasede den store Pest i Kjøbenhavn. Den danske Regering anmodede Wernicke om at skaffe Lægen Helvetius' Middel mod Dysenteri, der var bleven anvendt med saa stor Held i den franske Hær. Helvetius vægrede sig ved at udlevere Recepten, og Wernicke henvendte sig derfor til Kongens Svigerinde, Hertuginde Elisabeth Charlotte af Orleans, der ved sin Mellekomst skaffede ham Lægemidlet. Hertugindens Velvillie skulde senere blive til stor Nytte for Wernicke.

Kejser Karl VI tiltraadte som bekjendt ikke Freden i Utrecht og begyndte atter Kampen mod Frankrig. Ved Rhinen, hvor

Franskmændene havde koncentreret deres Tropper, udfægtedes blodige Kampe. Torcy kom atter tilbage til den gamle Plan om en Alliance med Danmark. Fra fransk Side tilbød man Frederik IV anselige Subsidier, hvis han vilde unddrage Kejseren sit Hjelpekors. Den danske Regering kom Frankrig imøde, men fordrede „tydelige og udførlige Propositioner“. Frankrig og England ønskede en Separatfred mellem Danmark og Sverige og vild-i saa Henseendé selv være Mæglere. Wernicke anbefalede Planen, og opfordrede sin Regering til i alt Fald at holde Frankrig en Stund hen for at Ludvig XIV ikke skulde alliere sig med Danmarks Fjender. Der fulgte dog intet Svar, da Frederik IV samtidig havde sejrrig Fremgang i de svenske Besiddelser i Tyskland.

Dronning Annas Død og Karl XII.s Hjemkomst fra Tyrkiet forandrede pludselig Situationen paa Krigsskuepladsen. Den nye Konge af England købte Bremen og Verden, England indtraadte i de nordiske Magters Forbund og løste sig fra sit Forhold til Frankrig. Ludvig XIV vilde nu alene spille Rollen som Voldgiftsmand. Wernicke paamindede idelig den danske Regering om ikke at undervurdere Frankrigs Venskab og søge at fjærnn den Misstemning, der senest i Begyndelsen af Aaret 1715 havde givet sig Luft overfor Danmark, der saa hensynsløst havde tilbagevist Ludvig XIVs Forslag. Atter gjorde Frederik IV gældende, at Aarsagen til det kølige Forhold overfor Frankrig havde sin Aarsag i, at Ludvig XIV nægtede ham Prædikaten Majestæt, som han dog tillagde Kongerne af Preussen, Sverige og Sicilien.

Wernickes Stilling som ikke „karakteriseret“ Diplomat var under disse Forhold meget vanskelig. Selv de franske Ministre, der skattede ham højt, udtalte deres Beklagelse over denne Mislighed. Ogsaa hans økonomiske Kaar vare trykkede. Hans Kredit var svækket, da hans Formands Kreditorer endnu ikke vare tilfredsstillende. Han maatte gaa til Fods, medens selv de lavere Embedsmænd havde deres Kjøretøj. Udgifterne ved de kostbare Rejser til Versailles og Fontainebleau voxede ham over Hovedet. I Aaret 1714 var hans Gæld løben op til 6000 Daler. Den franske Regering blandede sig i Sagen, og Wernicke blev nødsaget til at underrette Kongen om sin Tilstand. Paa hans

indtrængende Klager bevilgedes der ham fra Juli 1715 et aarligt Gagetillæg af 1000 Rdl.<sup>1)</sup>

Ved Ludvig XIVs Død lettede Wernickes Velynderinde, Hertuginde Elisabeth, ham Overgangen til det nye Regimente<sup>2)</sup>. Da hendes Søn Philip af Orleans overtog Regentskabet, ytrede ehv sine Bekymringer til Wernicke over, at man med Magt vilde gjøre hin Stillingen stridig. Wernicke troede at kunne tilbyde hende Hjælp og Støtte, hvis det skulde komme til alvorlige Uroligheder. Som Følge heraf fik han en meget gunstig Modtagelse af Hertugen. Den danske Regering udnævnte ham til Justitsraad, en Titel han dog ikke lagde videre Vægt paa, da hele hans Stræben tilsigtede en ogsaa i Udlandet anset „Karakter“. Dette Ønske mente man fra dansk Side ikke at kunne opfylde uden ogsaa at skulle forandre Politik overfor Frankrig. Wernicke søgte nu ad Omveje gennem Hertuginde Elisabeth at faa det stadig svævende Titelspørgsmaal løst, men fik til Svar: „Frankrig har desværre for længe været i Kvindehænder, derfor vil jeg give alle Frankrigs Kvinder et Exempel ikke at blande sig i Statssager.“

Med Aaret 1716 traadte Frankrig i venligere Forhold til England, og gennem Wernicke erfarede man herhjemme de første Efterretninger om Tripelalliancen. Samtidig indfandt Grev Gørtz sig paa Sverigs Vegne i Paris. „Greven vovede ikke at se paa mig,“ skriver Wernicke om ham, „saa sælsomt er det fat med en fejg Forræders Samvittighed.“

I September 1717 erfarede Wernicke rygtevis i Paris, at der i Haag vilde blive afsluttet en Venskabstraktat mellem Frankrig, Preussen og Czaren<sup>3)</sup>. Da det senere viste sig, at Efterretningen stadfæstedes, skrev han i sin Harmes over, at den danske Konge var bleven udelukket: „Hvis dette var skét her for mine Øjne, vilde jeg — om det end gjaldt mit Liv — have taget Hævn.“

Det følgende Aar udnævntes Wernicke til Etatsraad uden dog at faa den forønskede Rang som Envoyé extraordinaire.

<sup>1)</sup> Geh. Reg. 1715, 333, 406.

<sup>2)</sup> Hist. Tidsskr. 5. R. III. Elias, Chr. Wernicke.

<sup>3)</sup> Rel. a. Franckreich 1717, 17. Sept.



Efter at Karl XII havde fundet Døden ved Frederikshald, sluttede Kong Georg af England Fred med Sverig, fik Bremen og Verden og søgte nu ogsaa at drage Danmark ind i Forbundet, idet han sikrede det Hertugdømmet Slesvig samt Sundtolden. Kort efter fremsatte Kardinal Dubois gennem Wernicke Frankrigs Tilbud om Mægling. Frederik IV havde tidligere antaget Englands Mægling og forlangte nu for at antage Frankrigs, at dette skulde give samme Garanti for Slesvig som England. Derved opstod formelle Vanskeligheder, der for Wernicke blev Kilden til mangfoldige Ærgrelser. Efter at alle Tvivlsspørgsmaal vare blevne bilagte, tilkjendegav Kardinal Dubois ham sin Anerkjendelse: „Deres Hverv har været tornefuldt, og man har fra begge Sider ladet Dem lide. Jeg har netop derigjennem lært Dem godt at kjende. Vær forsikret om mit Venskab.“

Endnu en Gang fremdrøg Wernicke Spørgsmaalet om Kongen af Danmarks Titulatur, idet han støttede sig til en af ham fremdragen Korrespondance mellem Henrik IV og Christian IV, hvori begge Monarkerne gave hinanden Prædikat af „Majestæt“, da han til sin Bestyrtelse gennem Dubois erfarede det rigtignok noget forhastede Rygte om hans Tilbagekaldelse fra Paris, der dog fra dansk Side dementeredes.

Til de øvrige Sorger, som hjem søgte den haardtprøvede Mand, kom hans Velynderindes, Hertuginde Elisabeth Charlottes Død d. 8. Decbr. 1722. Han var utrøstelig over hendes Bortgang og satte hende i sine Breve fra hin Tid et smukt og sympathetisk Eftermæle. „Hun var frimodig indtil Naivitet, hadede al Nederdrægtighed, kjendte sin Virkekreds nøje og overskred den aldrig. Hun var saa ædelmodig og velvillig, at alle Mennesker sige, at hun aldrig har gjort nogen Fortræd<sup>1)</sup>.“

Samme Aar havde Wernicke stiftet et nyt Bekjendtskab, der siden voldte ham mange Bekymringer og maaske var Skyld i, at hans diplomatiske Løbebane og tillige hans jordiske Liv snart skulde afsluttes. I Sommeren 1722 kom den ved fyenske

<sup>1)</sup> Rel. aus Frankreich 1722, 1210.

Nationalregiment staaende Oberst Hans Weinmanns<sup>1)</sup> Hustru til Paris for at indkræve et større Pengebeløb, som hendes Moder havde udestaaende dér i Byen. Hendes Døbenavn var Dorothea Rubens; hun var født og opdraget i et katholsk Hjem i Flantern, hvor Weinmann, der tidligere havde tjent ved de danske Auxiliærtropper havde lært hende at kjende og 1711 indgaaet Ægteskab med hende. Hun medbragte en kongelig Skrivelse til Wernicke, hvori det paalagdes ham at være hende behjælpelig med at indkassere Fordringen. Hans Hus stod hende til hver Tid aabent, hun spiste daglig ved hans Taffel og blev stedse behandlet med største Opmærksomhed fra hans Side. Wernicke fandt Behag i den smukke og interessante Dames Selskab, og hun gjengældte hans Sympathi. Hendes Aabenmundethed beredte ham dog slemme Ubehageligheder. I et stort Selskab i Wernickes Hus røbede hun intime Sager fra det danske Hofliv, ja fremviste endog Breve fra en højstaaende dansk Diplomat, hvilket foranledigede Wernicke til at give hende en Tilrettevisning for hendes Indiskretion. Livet i Frankrigs Hovedstad behagede Fru Weinmann i saa høj Grad, at hun, der i kort Tid havde samlet en Skare af Beundrere og Tilbedere, helt glemte Hjemrejsen, saa at hendes Mand, der omsider blev utaalmodig, henvendte sig til Kongen, der atter lod udstede en Skrivelse til Wernicke om ufortøvet at paaskynde Oberstindens Sag. Kort forinden, i Juni 1723, havde Fru Weinmann forladt Paris. Fra Lille sendte hun Wernicke et Brev, hvori der forekommer følgende Linjer: „Med Smerte har jeg maattet give Afkald paa den Glæde at være sammen med Dem og nyde godt af Deres altid behagelige Selskab. Men da man i Livet ikke raader over Forholdene efter eget Ønske, maa jeg nøjes med at bevare den fuldkomneste Æsteme og Hengivenhed for Dem, hvorhen end Skæbnen fører mig.“ Fru Weinmann flygtede samme Aar udenlands med en af sine Tilbedere. Hendes Ægteskab blev allerede 1724 erklæret for opløst. For Fuldstændigheds Skyld kan det

---

<sup>1)</sup> Kgl. Ordre til W. 1721, 21. Dec., 1723, 5. Juni. Relation fra W. 1723, 21. Juni, 18. og 25. Okt.

tilføjes, at hun, da Weinmann 1736 indgik sit andet Ægteskab med Sofie Amalie Tuxen, levede som Enke efter en spansk Diplomat i Byen Aire i Spanien.

De store Fordringer, Fru Weinmann havde stillet til Wernickes Gjæstfrihed, bragte ham yderligere i trykkende Pengeforlegenhed. Han begærede en Forhøjelse af Repræsentationspengene og klagede over Speciesdalernes ringe Kurs samt over det Tab, hans Indtægter havde lidt derved. Paa denne Maade var det ham umuligt at subsistere, bortset fra at han i et halvt Aar ikke havde modtaget „en Sou af sin Gage“. I den sidste Tid havde hans Pengeaffærer været saa derangerede, at han maatte leve af sine Venners Pung eller forøge sine Indtægter ved større Gevinster i Skakspil, hvori han var Mester.

Wernickes Klage havde denne Gang en ganske anden Følge end forventet. Han blev hjemkaldt fra sin Post d. 5. Oktober 1723<sup>1)</sup>. Det fremhæves udtrykkelig i Rappelskrivelsen, at man havde afskediget ham, fordi det „paa Grund af Møntens Diminution faldt ham svært at subsistere ved det franske Hof.“

Da Wernicke modtog denne Skrivelse, der med ét Slag tilintetgjorde hans Livs Lykke, var han just i Færd med at affatte en Beretning, der aander Haab og Tillid til Fremtiden. Da han i det kongelige Brev ikke fandt nogen Antydning om et nyt Embede eller Pension, fortvivlede han fuldstændig og troede, at han for stedse var falden i Unaade hos Kongen. Det faldt ham nu ind, da han i sin Angst ransagede sit Indre for at finde Aarsagen til Majestætens Uvillie mod ham, at Oberstinde Weinmann før sin Afrejse havde forudsagt ham, at han vilde blive afskediget, han anede, at hun havde staaet i Ledtog med hans Fjender ved Hoffet, og han gjorde sig Selvbeprejdelser, fordi han havde vist hende for megen Fortrolighed. Han udøste sit Hjærte for Kongen og klagede ham sin Nød: „Sire, jeg har hverken Slægt eller Venner i Kjøbenhavn. I femten Aar har jeg bygget paa et lille Hus, for i Regn og Uvejr at have Tag og Ly. Jeg venter Afgjørelsen af min Skæbne fra min Konges Mund.“ Han

---

<sup>1)</sup> Rel. aus Frankreich, 1723, 18. Okt., 25. Okt.

kunde ikke vende hjem før Tiden af Frygt for, at den haarde Vinter skulde skade hans syge Legeme. Det franske Hof behandlede Wernicke med Kulde og Ligegyldighed, overalt fik han det Indtryk, at man betragtede ham som en Person, der paa Grund af begaaede Misgreb var falden i Unaade. Alligevel haabede han paa, at Kongen skulde forandre sin Beslutning, da han fik Meddelelse om at hans Efterfølger, Wedderkop, var bleven udnævnt. I April 1724 indtraf denne i Paris for at afløse Wernicke, der følte sig dybt krænket, da hans Eftermand paa en temmelig hensynsløs Maade afkrævede ham hans private Koncepter til de Depecher og Beretninger, han i Løbet af de sexten Aar havde indsendt til Kongen<sup>1)</sup>.

Wernickes Rolle var nu udspillet. Man trængte til nye, friske Kræfter. Længe havde hans Frimodighed og Aabenhjærthighed, to Egenskaber, man ikke skatter hos en Diplomat, været de ledende Mænd i Staten en Torn i Øjet. Han forstod ikke at stille sin egen Person i Skygge og opfatte Sagerne objektivt. I sine diplomatiske Beretninger viser han sig hyppigst mere som Skjønaand end som Statsmand. I sin livligt fortællende Stil skildrede han Livet i Frankrigs Hovedstad og Hoffets Kabaler i de mest levende Farver. Altfor ofte gruppere Begivenhederne sig om hans Person, og jævnlig faar han fra Kancelliet Paamindelse om at fatte sig kortere og mere koncist. Der er næppe Tvivl om, at disse Skildringer af uomtvistelig literært og historisk Værd atter og atter vil tildrage sig Forskernes Opmærksomhed. Selv om man ikke tør sige Wernicke fri for en noget sygelig Forfængelighed, forstaar man dog, at han med Rette var stolt af dette sit Livs Arbejde og som Følge deraf ikke vilde give Slip paa sine Optegnelser og Udkast.

Wernickes sidste Levetid var rig paa Sorger, Ængstelse og Uro. Man opfyldte ikke hans Bøn om at faa Vished om sin Fremtidsskæbne. Hans sidste Haab stod til Gesandtskabsposten i Spanien, som han bad Kongen overdrage ham, for at han i det mildere Klima kunde gjenvinde sit Helbred og som tidligere

<sup>1)</sup> Rel. aus Frankreich 1364, 65, 67, 69, 72, 74, 75. Geh. Reg. 1724, 3, 64, 197. Indk. Breve til Tyske Kanc. 1724—25.

ørgte sit Kald med Kraft og Iver. Den danske Regering tav haardnakket til alle hans Klager og Bønner<sup>1)</sup>. I Maj 1724 besøgte han for sin Sundheds Skyld Badene i Bourbon. For at kunne gjøre denne Rejse havde han maattet sælge sine bedste Sager. Brugen af Badene havde imidlertid ikke den forønskede Virkning. I denne sin Nød fandt han en hjælpsom Støtte i Gehejmeraad Johan Georg Holstein, hvis Søn, Kammerjunker Carl v. Holstein under sit Studieophold i Paris havde været en hyppig Gæst i Wernickes Hus<sup>2)</sup>. Begge disse meddelte han sine Bekymringer, Pengene til Hjemrejsen udeblev stadig, og hans Efterfølger, Wedderkop, tilføjede ham de bitreste Krænkelser og udsprede det Rygte i Paris, at Wernicke ikke vilde forlade Byen, fordi han var bleven Papist. Gehejmeraad Holstein var Mægler mellem Regeringen og ham og talte hans Sag hos Kongen.

I November blev Wernicke ramt af et Slagtilfælde, og Lægerne erklærede, at han ikke var i Stand til at tiltræde Rejsen til Norden. „Skjönt mit Hoved er blevet skaanet,“ skriver han, søger jeg dog forgæves, hvad jeg vilde sige; jeg vilde tale, men jeg stammer, vilde skrive, men Haanden svigter mig. Alle Sjælens Kræfter forlade mig.“ Først i Juni 1725 tiltraadte Wernicke, ledsaget af to Tjenere Hjemrejsen til Danmark. Rejse-diæterne, der vare stillede ham i Udsigt, bleve ikke udbetalte, og han maatte sælge alle sine Møbler paa Sengen nær, og laante desuden en Sum af en ham bekjendt Købmand i Paris. Før han syg og svag forlod den By, hvor han havde tilbragt en saa lang Aarrække, vilde han i det danske Gesandtskabskapel tage Nadverens Sakramente, da han nærede Tvivl om at kunne overleve Rejsen. Præsten viste ham bort ved Døren under det Paaskud, at Wernicke, efter hvad han i Wedderkops Hus havde erfaret, var bleven Katolik. Over Bryssel og Amsterdam ankom han til Hamborg, hvor han til sin store Glæde modtog de længe ventede Rejsepenge. Den 15. Juli indtræffer han i Kjøbenhavn. For at afvente Kongens Beslutning tog han Ophold her og flyttede ind i den fra Holbergs Komedier bekjendte franske Kok og

<sup>1)</sup> Geh. Reg. 1725, 8, 95, 117, 139

<sup>2)</sup> Skifteakter i Provinsarkivet.

Spisevært Matthieu Tuyons Hus, der laa i Pilestræde lige for Silkegade. Den Forplejningskontrakt<sup>1)</sup>, Wernicke har opsat med sin Vært, viser, at han satte Pris paa et godt Bord. Det var en ensom Mand, der uden Slægt og Venner boede til Leje her hos fremmede Folk.

I Hovedstaden havde meget forandret sig i de sexten Aar han havde været borte fra Kjøbenhavn. Hans fordums Forbindelser vare afbrudte. Døden havde bortrevet de fleste af hans Bekjendte, og de andre havde tabt ham af Minde. En naadig Skæbne bevarede den haardtprøvede Mand for at overleve sig selv og befriede ham for Kampen med Nød og Savn. Ikke længe efter at have slaaet sig til Ro her, blev han ramt af et nyt Slagtilfælde. To saa dygtige Læger som Simon Krüger og Hieronymus Laub stode ved hans Sygeleje, men deres Hjælp kom for sent. Wernicke døde d. 5. September 1725 om Morgen. Hans Begravelse var standsmæssig. I den med fire Heste forspændte Ligvogn førtes han til St. Petri Kirkes Kapel. Den fulgtes af tre Sørgevogne, hvori sexten Studenter havde Plads. Ved Jordpaakastelsen fungerede Studenter som Sørgeomarskaller, og tyske Skolediscipler sang ved Graven. I Ligfølget gik hans Sekretær, Bircherod, der bar oprigtig Sorg for sin afdøde Herre og Velgjører, samt Wernickes to Tjenere, der trofast havde plejet ham til det sidste.

Efter Salget af hans lille Bibliothek og Effekter, viste det sig, at der paa hans Bo hvilede en Gæld af 1050 Livres, hvorfor der ikke kunde skaffes Dækning. Efter mange Betænkninger overtog Staten denne Deficit for at „skaane Mandens Reputation.“

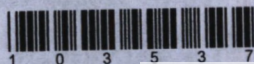
Wernicke har selv betegnet sig som en „homme de fortune“. Som den ustadige Lykkes vandrende Ridder var han draget gennem Livet, opfyldt af en aldrig hvilende, higende Ærgjerrighed, uden at kunne finde et blivende Sted eller varig Fred. Kun sparsomt og flygtigt havde Solen skinnet paa hans Vej, det lykkedes ham ikke at bringe noget frelst ud af Lykkens

<sup>1)</sup> Skifte i Provinsarkivet, i hvilket en stor Del Breve og private Papirer, der ere en Hovedkilde til W.s Livshistorie.

Skibbrud, og trods sine glimrende Evner, sine omfattende Kundskaber, der under gunstige Omstændigheder vilde have sikret ham en fremskudt Plads, maatte han dele Skæbne med de talrige politiske Æventyrere, som hin Tid var saa rig paa, og hvis Liv og Stræben maa betegnes som forfejlet.

---

DIS-Danmark



1 0 3 5 3 7